

21.4. Свидетелство на Борис Миновски за старите търновци¹⁰³³

Помня я много добре, Иванка Иванова, учителка по немски в една от гимназиите преди „Девети“, казваха ѝ Калито, защото като млада била много красива. Живееше в края на града, малко под читалище „Искра“, където родителите ѝ имали животновъдна ферма. След 9 септември 1944 г. бързо се разнася из града, че Калито е в затвора, вкарана, макар и за няколко дни, от известната във Велико Търново малограмотна партизанка Роза К., която я бие, и на въпроса „Защо ме биеш?“, отговорила „Учила си немска филология, а не руска...“. Уволняват я, започва да отглежда крави, за да се прехранва, и постепенно Калито става Иванка краварката. Всеки ден с 15–20 говеда от дома си покрай училище „Бачо Киро“ към местността Картала, атракция за децата, които викат подире ѝ: „Краварката иде!“. И така до началото на 60-те години, когато в ОК на БКП пристига аграрна делегация от ГДР. Никой от преводачите от немски в града не се наема да превежда в тази специална област, някой се сееща за Иванка краварката и веднага я докарват от обора с мръсните дрехи и галоши. Като я слушат германците не могат да повярват, че това е българка. Питат, как може тази жена да не преподава, а да гледа крави? Квадратните комунистически глави се усещат, че са прекалили, но не ѝ дават работа в града, а я изпращат учител по немски език в механотехникума в Горна Оряховица.

През 1962 г. се откри Висшият педагогически институт в града, по-късно Великотърновски университет. Калито се яви на конкурс по морфология и синтаксис на немския език, заедно с още 20 кандидати, и го спечели. Така повече от 30 години, до края на 90-те години на миналия век, тя беше между най-авторитетните капацитети по немски език в България.

Преди преврата 1944 г. директор на Мъжката гимназия във Велико Търново е Цани Василев, учител по математика, наследник на възрожденски търновски и лясковски родове. Махат го като директор след това, защото шамаросал един нехранимайко, комунист, издирван три месеца за кражби, и го изключил от училище. Да, ама некадърникът се завръща в града, става голям началник и за всеобщо учудване на търновци Цани Василев е изгонен от гимназията. За него няма работа, започва да дава частни уроци и така доживя до дълбока старост, ползвайки се с авторитет и уважение от всички търновци.

¹⁰³³ Свидетелството е предоставено специално за настоящата книга от търновеца Борис Миновски, адвокат и апелативен прокурор.

А бай Борис Пашов от с. Ресен беше завършил право в края на 20-те години на миналия век в Екс ан Прованс, Франция. Адвокат в София, специалист по гражданско право и член на Демократическата партия. До 1944 г. защитава безплатно много комунисти. Сред тях е Димитър Стоичков (Чолака), като работник-стругар фрезата му отрязва дясната ръка до лакът.

След 9 септември комунистите изгонват бай Борис от София и той си идва във Велико Търново. Изселен, шкартиран като адвокат, лишен от права, без работа, започва да отглежда чушки и домати в с. Ресен. Обаче изважда късмет – срещнал в центъра на Велико Търново самия Димитър Стоичков, по това време първи секретар на ОК на БКП. Бай Борис се стреснал и навел глава, за да се разминат, но Стоичков го спира и му казва: „Другарю, Вие не бяхте ли наш адвокат по делата ни срещу капиталистите?“ Бай Борис кимнал потвърдително. Стоичков го попитал къде адвокатства, и разбрал, че е лишен от права. След две седмици го възстановяват. Ставаха и такива работи!

Та, за късмета стана дума. Всички споменават Марко Тотев като нарицателно за лош късмет, но малцина знаят, че в Търновския регистър на адвокатите от 1895 г. точно това име е вписано под № 1, а Марко Тотев е бил сред уважаваните навремето търновци. Имал е кантори в София и Велико Търново, винаги с фрак и задължителния цилиндър. Не случайно е представлявал корабната компания „Холанд-Америка“. След Освобождението е секретар на губернатора на Велико Търново при руското управление, после съдия и инспектор към Министерство на правосъдието, член на партията на Стамболов, народен представител в IV Народно събрание. Основател е на читалище „Надежда“, бил е окръжен управител на Бургас през 1900 г. Но не за него, а за съдбата на наследниците му искам да разкажа. Синовете му Георги и Никола Тотев и неговият зет Рашко Атанасов, мъж на щерка му Кръстина, и тримата са търновци, и тримата са генерали от българската армия.

Генерал-майор Георги Тотев командва Втора българска армия в Пловдив, когато тя влиза в Западна Тракия, та оттам получава прякора „Тракийски“. Брат му генерал-лейтенант Никола Тотев е командир на 4-та пехотна дивизия от 1937 г, по-късно е инспектор на пехотата. През 1949 г. е вкаран в концлагера „Богданов дол“, а семейството му е интернирано. Генерал-майор Рашко Атанасов е министър на вътрешните работи и народното здраве в правителството на Андрей Тошев. От 1935 г., когато се уволнява от армията, е председател на съюз „Юнак“ до 1940 г., а после е председа-

тел на Българския олимпийски комитет до преврата. Осъден е на смърт от „народния съд“ и е разстрелян, а съпругата му е интернирана в Панагюрище. „Такъв им бил късметът на тези видни българи“, ще каже някой, но не Марко Тодев е виновен, а с комунисти са си имали работа!

Има още трима търновци генерали, първи братовчеди от една фамилия – Никола Михов¹⁰³⁴, Никола Недев¹⁰³⁵ и Иван Тодоров¹⁰³⁶. Генерал Никола Михов е осъден от „народния съд“ като регент и е убит, генерал Никола Недев е концлагерист в „Белене“, а генерал Иван Тодоров се спасява от съда, защото генерал Де Гол, който му е съвипусник и приятел от генералшабната академия в Сен Сир, Франция, изпраща молба до правителството на ОФ да го пуснат във Франция на лечение и така той и синът му Тодор се спасяват.

Имаше и един много симпатичен майстор-механик, Александър Вилхелм Билетски, дядо Вили му казвахме, срещу кино „Искра“ му беше къщата, а най-отдолу – работилницата. Пристигнал във Велико Търново много малък в края на XIX век със семейството си, бежанци от Буковина, Австро-Унгария. Завършил „Дойче шуле“ в Пловдив, всичко му идваше отръпки, дори и на цигулка свиреше. Като започнали първите прожекции на немите филми в кино „Искра“, той ходел вечер, след работа, да ги озвучава. Представи си, цял ден с чук и клещи, а вечер в киното, с бяла риза и цигулка! Кротък и добър човек, с прекрасно семейство.

След „Девети“, нали е чужденец и занаятчия, та след „Девети“ му взимат работилницата и машините и го нарочват за фашист, едва се спасил от концлагер, и то благодарение на добрите му работници, които се застъпват за него. Работеше след това в Промкомбината, всеки го търсеше за услуги, на никого не отказваше, но така и не разбра и все питаше, до края

¹⁰³⁴ Генерал-лейтенант Никола Михайлов Михов (1891–1945) е легендарна фигура – през Балканските войни командва батарея, която се бие при Одрин. През Първата световна война участва в превземането на Тутракан. Командир на 6-и артилерийски полк и 3-та пехотна Балканска дивизия. От 1938 г. е началник на Военното училище. Командва Пета армия, с която влиза в новоосвободена Македония, по-късно е командир Първа армия в София. Военен министър (1942–1943), а след смъртта на цар Борис III е член на Регентския съвет на малолетния Симеон II. Носител на ордени „За храброст“, „Св. Александър“, „За военна заслуга“, германски „Железен кръст“ и др.

¹⁰³⁵ Повече за генерал-майор Никола Недев виж в глава 2. Бившите хора в концлагера „Белене“.

¹⁰³⁶ Генерал-майор Иван Тодоров е роден във Велико Търново през 1886 г. Участва в Балканската, Междусъюзническата и Първата световна война. През 30-те години е командир на Втора армия – Пловдив, след което е военен аташе в българските посолства в Швейцария и Италия. След емиграцията във Франция заминава за САЩ, където почива през 1964 г.

на живота си, защо му отнеха работилницата и му прахосаха живота, кому беше нужно всичко това!

Имаше в България и такива хора, разкажете на децата си!